

„Ko zapazimo prva znamenja te bolezni, takoj moramo porezati vse od te gljive napadene mladike in odpraviti iz vinograda, ter jih sežgati. Nikakor pa se te mladike ne smejo za živinsko krmo porabiti, ker živina more vsled take piče hudo zboleti, trdovratne gljivice pa ohranijo pri vsem tem svojo kaljivost, čeravno so bile v želodcu živine, še celó dobro se počutijo v živinskem telesu ter kmalu pridejo z gnojem na dan, kjer se toliko obilniše razvijajo in z gnojem se morda zopet povračajo v zemljo vinograda nazaj. Vse, kar je bolnega na trti, se mora sežgati. S tem saj zabranimo preobilno razširjenje te gljive.

Žalibog ne ostaja, da, kedar ta gljiva hudo razsaja, skoro ne enega peresa zdravega, tako, da ni mogoče z odrezovanjem bolnih delov pomagati si, ker perja popolno oropana trta živeti ne more. Prav tako je potrebno, da se plevel ne podkoplje, ampak izruje in posušen sožge, ker tudi on je, kakor smo rekli, navadno zeló okužen s trosi te gljive. Tudi koli, paladiči morajo biti gladki, ne skorjasti, ker v taki razpokani skorji se obilno nabirajo trosi te gljive. (Gosp. Thümen svetuje celó, če le mogoče, pobarvane kole; a to ni mogoče, ker preobilni so drugi stroški, ki se uže tako pičlo povračajo vinorejcu.) Da je to istina, lahko se prepričamo, če odtrgamo staro skorjo na kolu; za njo bomo našli dokaj mrčesnih zaleg itd. Gladke kole pa more vsakater imeti. To naj je vinorejcem toplo priporočeno zaradi te gljive, pa tudi zaradi drugih mrčesov, kateri napadajo trte in kaj radi pokladajo svojo zalego prav v skorjo paladičev ali rakelj.

Močvirne vinograde moramo izsušiti, da iz njih odvodimo zastajajočo mokroto, katera silno škoduje trtnemu razvitku sploh. Kdor napravi nov vinograd in nahaja v spodnji plasti dovolj vode, ta naj ne opusti vsaj za pol čevlja globokeje prekopavati zemljo in na dno nametati trdega kamenja, katero se pokrije s šibjem in ruševjem ter potem zasuje. Tako napravimo odvodni rov, ki mokroto iz vinograda odpeljuje.“

Gosp. Thümen obdolžuje tudi polže kot prenositelje trosov te gljive. Nagi polži plezajo po okuženih trtah, na katerih se napolnijo s trosi, katere zanesó potem na druge nižje dele trte. Verjetno je tudi, da polži požró dokaj teh trosov, katere zopet izblatijo iz se. Dokazano je, da polži z veliko požrešnostjo povživajo gljivine trose. Tako se nahaja na perji češpljevih dreves polno gljivinih razjed, katere požrešno zasledujejo ter povživajo polži. Zato jih moramo pridno preganjati iz vinogradov s tem, da potrosimo po zemlji zelenega vitrijola, raztopljenega v vodi, ali pa živega apna ali v vodi razstanjšane žveplene kisline.

To pa so le sredstva, s katerimi se more zmanjšati škodljivost teh gljiv. Pravega zdatnega sredstva nam učenost dandanes ne ve podati. Al kakor se je posrečilo najti v navadnem žveplu zdatno pomoč proti grozdní bolezni „Oidium Tuckeri“, če tudi pozno, tako upajmo, da bo tudi proti trtnim kozam se katero sredstvo dovolj zdatno našlo.

Dosedaj so se rabila sledeča sredstva: žvepleni kalium, žvepleni apnenec, navadno žvepljenje in raztoplina železnega vitrijola. Navadno žvepljenje, kakoršno se tako uspešno rabi proti grozdní bolezni „Oidium“, proti kozam ne zda. Razložek med tema boleznima je velik in sicer ta, da grozdná gljiva „Oidium“ se razvija le na površji, koze „Glocosporium“ pa pod kožo. Do prve more torej lahko, do druge pa skoro ne pridreti žveplo, zato je pa tudi učinek žvepljenja pri prvi uspešen, pri drugi nezadostljiv. Žvepljenje je vsakako v tem dobro, ker mladi naraščaj gljiv in trosov, kateri se morda še na površji nahaja, pomori. Vsaj mene učijo

skušnje, da sem z žvepljenjem vendar-le hitreje videl okrevati kozave trte, kakor drugod, kjer jih niso žveplili.

Gospod Thümen ima največ zaupanja v železni vitrijol, ki se raztopi in s to raztoplino se pomočjo od koz napadeni trtni deli. Železni vitrijol v vodi raztopljen ni premočen in ne vniči trte, vendar pa se vleze v les, kjer pomori gljive. Vsakako se mora to pogostoma ponavljati, ker ta gljiva je silno trdovratna in se grozovito hitro pomnožuje. Ako ostane le eša sama gljiva, more iz nje kmalu zarediti se na milijone mladih gljiv.

Znanstvu se bo morebiti posrečilo, pregnati tudi to nadlogo, katere nas Bog obvaruj! Naši vinogradi se uže tako zeló nadlegovani, da bi se res kmalu smelo misliti, da bi bilo bolje krompir namesti trt saditi, ker krompirja vsaj nekaj vsako leto dobimo. Ker sem letos imel priliko opazovati to bolezen v deželi, znam ceniti njeno škodo, zato sem si smatral za dolžnost, opozoriti trtorejce na to nevarnost, katera je poleg filoksere in grozdné bolezni vinogradom gotovo ena najnevarnejših. (Dal. prih.)

Gospodarske novice.

Cena krompirja se bo podražila.

Časnik družbe kmetijske koroške v svojem zadnjem listu poroča, da so na Moravskem, Gališkem, Šleskem in deloma tudi na Českem in v doljni Avstriji prav malo krompirja letos pridelali in v nekaterih krajih tako malo, da še semena niso dobili. Omenjeni časnik tedaj misli, da bo krompir za seme spomladi drag.

Nevaren svet zoper govejo kugo.

Časnik družbe kmetijske koroške pripoveduje, da neka občina na Koroškem je imela sopsašnik, na katerega so sosedje od dveh strani živino na pašo gnali. Na eni poti je živina memo nekega usojarja šla, ki je imel pred hišo kadi napolnjene s čreslenico, katero je živina vselej pila, ko je memo šla. Tega pa ni bilo pri sosedih, ki so od druge strani goveda na pašo gnali. In kaj se zgodí? Med uno živino, ki je večkrat čreslenico pila, se ni prikazala kuga, med drugo pa je več glav za kugo poginilo. Iz tega pa sklepa poročevalec v omenjenem časniku, da čreslenica varuje živino goveje kuge. Al poročevalec je pozabil na to, da je živina bila iz dveh vasí in da le v eno vas se je zatrosila kuga, v drugo pa ne. Ko bi se bila kuga zatrosila tudi v to vas, ne bile bi je ubranile vse kadi čreslenice. Nevarno je po takem nasproti gotovim skušnjam, po katerih se ve, da ni nobenega pomočka za obrambo kuge, če med živino pride kužnina, priporočati v časnikih sredstva zoper govejo kugo in tako nevarnost njeao širiti med nevedne ljudi!

Znanstvene stvari.

46. odborova skupščina Matice Slovenske

v Ljubljani 29. novembra 1879.

Navzoči v tej seji so bili predsednik dr. Jan. Bleiweis in odborniki gospodje: dr. Jarc, Ant. Keržič, prof. Marn, Matej Močnik, Luka Robič, Fel. Stegnar, Ivan Tomšič, prof. Vavrú, Ivan Vilbar, dr. Zupanec in odbornik in tajnik And. Praprotnik.

Predsednik konstatuje pravilno število odbornikov in prične sejo z nagovorom, v katerem med drugim

pravi, da, ker se leto svojemu koncu bliža in po novem letu ima občni zbor biti, je nálog odboru zdaj, da pregleda svoje delovanje v letošnjem letu in priprave dela za prihodnje leto. Omenivši briske zgube, ki je tudi Matica zadela po smrti visoke časti vrednega rodoljuba gospoda grofa Josipa Barbota, ustanovnika naše Matice, se vzdignejo vsi pričujoči in s toplim sočutjem pritrdijo besedam predsednikovim: „večen mu spomin!“ ter odobrijo, da tudi „Matica“ je stopila v kolo častiteljev, ki so položili venec na grob ranjcega.

Prosil je potem predsednik gospode odbornike, naj ogledajo za letošnje leto udom Matice namenjene knjige, ki so uže deloma natisnene, deloma pa take, katerih tisek bo kmalu končan.

Udje dobijo letos 4 knjige:

1) „Grmanstvo in njega upliv na Slovanstvo v srednjem veku.“ Spisal J. V.

2) Raznim delom pesniškim in igrokaznim Jovana Vesela-Koseskiga dodatek, obsegajoč 24 različnih pesniških prevodov, namreč 15 Schillerjevih, 4 Paride Zajotti-evih, 3 Göthejeve, 1 Lessingovo in 1 Körnerjevo.

3) „Letopis“, ki obsega sledeče članke: 1. „Slovenščina v besedi in pismu v šolah in uradih“. Kulturno-zgodovinska studija, spisal pl. P. Radics; 2. „Przevalskega potovanje k Lob-Noru“, priobčil prof. Steklasa; 3. „Črtice o starožitnostih slovanskih“, spisuje prof. Hubad, a) Gostoljubnost v Slovanih, b) Božja sodba, c) Dodole in prporuše. 4. „Žalostna 1800-letnica ali posuto mesto Pompeji“, spisal A. Zupančič. 5. „Krško mesto na Dolenjskem“. Zgodovinska črtica, spisal J. L. 6. „Dogodbe prvega zemljevida slovenske dežele“, lastnoročno spisal izdatelj tega zemljevida Peter Kozler, s kratkim predgovorom dr. Jan. Bleiweisovim. 7. „Janez Žiga Valentin Popovič“, spisal M. Vodusek. 8. „Iz potne torbice“ (nadaljevanje rastlinskih in živalskih imen), priobčil Fran. Erjavec. 9. „Nova pisma o Bosni in Hercegovini“, spisal J. Navratil. 10. „Iztočne poslovice“. Nabral Jos. Charpentier. 11. „Narodna pesmica“, zapisal v Radovičih kraj hrvatske meje J. Navratil. 12. „Zeleni Juraj“, zapisal Anton Navratil, priobčil in razložil J. Navratil. Predsednik Matičin in vrednik „letopisa“ nado izrekuje, da tako mnogovrstno in zanimivo poučno in zabavno gradivo bode ugajalo čitateljem matičarjem in tudi nesumni kritiki; še več člankov vzeti v letošnji „letopis“ ni bilo mu mogoče iz finančnega ozira, radosten pa priznava, da „Matici“, katera brez precéne more reči, da je razen šolskih knjig na svetlo dala uže marsikako lepo delo, ne manjka spretnih pisateljev rodoljubov.

4) „Znanstvena terminologija, sosebno za srednja učilišča“, spisuje M. Cigale.

To je čveterica, ki jo za letošnje leto dobijo udje Matičini. (Dal. prih.)

Zabavno berilo.

Kako so Belim Kranjcam bili zatrti črni „répi.“

Spisal J. Navratil.

„Ridendo corrigere mores“.

Leta 1828. prišel je bil sloveči Baraga iz Šmartna v Metliko „duš past“, ter prinesel sabo že gotovo „Dušno pašo“ (pismo), ki je izišla na svet še le dve leti pozneje v beli Ljubljani.

Ondaj so nosile vrle Bele Kranjice še črne „répe“, to je, črne iz volne tkane pase, razcepljene na obeh koncih na več prevóz, ki so jim mahale zadaj od pripasanega pasa po belem dobro nabranem in kratkem krilu do roba kakor — „rep.“

Mahom iz prva bili so ti „repi“ našemu rahločutnemu Baragi, kakor se je pokazalo, trn v peti; jako pisano jih je gledal, premda so bili črni, a ne pisani (s kakoršnimi se pašejo mnoge proste Kočevarke še dandanašnji).

Napovedal je ónim, to je, črnim ženskim pasom na tihem vojsko, in začne premišljevat, kako bi se dala zatreti ta, po njegovih mislih grda šega.

Priljubivši se pobožni mož pobožnemu ljudstvu s pobožnim življenjem in z izvrstnimi cerkvenimi govori, — počel je v cerkvenih govorih najprej z rahlo besedo pikati črno spako na lepi beli ženski opravi, na posled pa opominati svoje belo opravljene poslušalke, naj bi se iznebile tega nelepega, a povrh tudi dragega prirepka; — ali drugo nedeljo pridejo zopet vse... z répi v cerkev.

Vrli pastir, (ki pa ni mogel pri svojih ovčicah trpeti repov), opomina in prosi na novo; — zahman. — Še nekolikokrat je govoril blagi mož belokranjskim črnorepkam z gorečo besedo ter jih milo prosil in presrčno rotil, naj se že odpovedó... črnemu nespretnu. Slišal sem praviti, da je skrbni dušni pastir v svoji gorečnosti vpel — vendar ne rabato, nego dobrohotno — celó te krepke besede, da se mora človek na vso moč približevati najvišjemu bitju, ne pa... nemi živini.

Komu drugemu bi se bilo morda jako zamerilo tako prisposabljanje, — Baragi se ni.

„Zariščile“ so se, res da, vse pričujoče Bele Kranjice, sramežljive, pohlevne duše; ali ko pride druga nedelja, — primahajo ž njimi v cerkev... i stari repi.

Nijedna ni hotela biti prva, da bi popustila rep, — zato je ostalo zopet vse pri starem. — Iz tega se vidi, kolika je moč stari narodni šegi ali navadi, in kako težko jo je izkoreniti.

Novica, kako preganja Baraga belokranjske črne repe, pa jih ne more pregnati, dospela je tudi na Krupo do tedanje gosposke. Sodnik F. G., velik veseljak (s katerim sem se seznanil kakih 14 let na to), nasmeje se, pomisli in reče sam sabo: „A samo z besedo se repi ne dajo izpodrezati. To bode zdaj moja skrb.“ —

Drugo nedeljo zasede sodnik-veseljak konja in prijaše v Metliko še za časa, to je, še pred „veliko mašo“.

Blizu cerkve si izbere nekoliko bistrih dečakov, ki so čakali službe božje, jih povabi prijazno v bližnjo krčmo na „kupico vina“. Kdo bi se branil iti s takim gospodom na kupico vina, i to dobrega, kajti gospóda ne pije „zavrelice“!

Smejoč in šaleč se idejo izbrani dečaki za njim v krčmo. Potem ko „ga“ je imel uže vsak po kake tri ali štiri kupice pod klobukom, začne gosp. sodnik-veseljak veselim gostom natihome besediti tako: „Zvedel sem, kako izpodrezujejo g. Baraga Belim Kranjcam črne repe, pa samo... z besedo, ali da jim jih ne morejo izpodrezati. Kako bi jih samo z besedo!? To se ne dá tako; to se mora drugače. — Veste kako? Da vam povem! — Vnótajte se v cerkvi polahko med ženskimi, katere stojé sredi cerkve, — zvezujte jih skrivaj trdno ž njihovimi repi od zadaj po dve — tri — štiri... vkup, pa mislim, da ne bode drugo nedeljo nijedne repate več v cerkev. — Ali jezik za zobé! — Zdaj še „šentjanževico!“ (veseljak natoči še vsakemu polno kupico „najboljega“), „potem pa hajd' na delo!“

Znanstvene stvari.

46. odborova skupščina Matice Slovenske

v Ljubljani 29. novembra 1879.

(Dalje.)

Na to *) poroča tajnik o važnejših stvaréh tako-le: Slavni odbor! Od zadnje redne odborove seje, to je, 3. aprila t. l. imeli so odborniki v Ljubljani biva-joči zaradi nujnosti sami tri skupščine, pri katerih se je obravnavalo: 1) kako bi se tudi „Matica“ vdeleževala slovesnosti v spomin sreberne poroke Nju Velikanstev. Sklenilo se je, da se bode „Matica“ rada udeležila te slovesnosti in se bode odbor njen enako drugim društvom poklonil c. k. deželnemu predsedniku. To se je zgodilo in „Matica“ je od c. kr. predsedstva v priznanje svoje lojalnosti prejela tudi zahvalno pismo Nj. veličanstva. — Drugi pot so se ljubljanski odborniki sešli o priliki, ko je Matica dobila vabilo iz Zagreba, da bi se udeležila svečanosti P. Preradovičeve. Tudi to se je zgodilo in odbornik g. dr. Poklukar se je k tej svečanosti v Matičinem imenu podal v Zagreb, kjer so se mu pridružili še nekateri Slovenci v Zagrebu biva-joči. — Tretji pot sešli so se ljubljanski odborniki 26. maja v namen, da se določno sklene o nakupu hiše „banke Slovenije“.

Od zadnje odborove seje do danes je k „Matici“ pristopilo 41 novih udov. Odbor jih sprejme. Sem pa tje pa jih je tudi nekoliko odstopilo iz raznoterih vzrokov. Da „Matica“ o času, ko politika veliko koló svetá goni, si vendar pridobiva toliko novih udov, zahvaliti se je tudi nekaterim marljivim gospodom poverjenikom, kateri ne iztirjujejo samo zaostalih dolgov, temuč tudi pridno pridobivajo „Matici“ novih udov.

Želeti je, da bi se po okoliščinah časa in krajev o poverjeništvih marsikaj izpremenilo, zato nasvetujem te le nove poverjenike:

- 1) za Trst in njegovo okolico gosp. Gregorija Jereba, tajnika tržaške čitalnice,
- 2) za dekanijo Kanal v goriški nadškofiji tamkajšnjega dekana gosp. Frančiška Vidica,
- 3) za Žavec v lavantinski škofiji g. Jos. Širca, trgovca v Žavcu,
- 4) za Slovengraško dekanijo gosp. dr. Josipa Šuca, župnika v Slovengradcu,
- 5) za fare senožeško, vremsko in za Razdrto (na Kranjskem) posebnega poverjenika, in sicer gosp. Ign. Okorna, župnika v Senožečah,
- 6) za Bled in Bohinj g. Jan. Trojarja, nadučitelja v Gradu. (Odbor pritrdi in tajništvu naroči, da naj omenjene gospode naprosi, da bi blagovolili prevzeti poverjeništvu v teh krajih.)

Med spisi, ki jih je „Matica“ ta čas dobila, so bolj važni ti-le:

- 1) P. Chrisogon Majar pošilja spis „Iz srednje Afrike“.
- 2) Dr. Iv. Tavčar spis „V Karlovcu“.
- 3) Gosp. Rutar spis „O Jordanu (Jordanis)“.
- 4) Gosp. Jak. Žnidaršič spis „Oko in vid“ (s priloženimi podobami).
- 5) Dr. Jos. Križan pošilja spis: „Logika“. Vsi ti rokopisi izročajo se odseku za izdavanje knjig.

6) Po odborovem naročilu je g. prof. Maks Pletteršnik prevzel nabrane pôle geografičnih imen za porabo dotičnega spisa „geografičnih imenih na Slovenskem“, katere še dalje nabira od krajev, od katerih mu jih še manjka.

7) Gosp. prof. Šuklje spisuje „zgodovino francoske revolucije“.

8) Gosp. prof. Šuman naznanja, da je svojo slovensko slovnico na podlagi najnovejših nauk Miklošičevih ravno dodelal.

9) Gosp. Iv. Lapajne vpraša: ali ne bi „Matica“ sprejela poslovenjeno g. P. Radičevo knjigo: „Führer für Bad Veldes“.

Sklenilo se je, da popotnikom po Bleškem okraji namenjene hvale vredna knjiga ne ugaja Matičinim namenom.

10) Gosp. Ljud. Tomšič v Zagrebu vpraša: ali se v „Letopis“ sprejemajo tudi dramatična dela, na priliko vesele igre, pripravne za čitalnične odre? Sklenilo se je, mu sporočiti, naj bi se obrnil do „dramatičnega društva“, ki izdaja gledališke igre.

11) Gosp. prof. Hubad vpraša: ali bi Matica za posebno knjigo sprejela „Starožitnosti slovanske“. Določa se, da „celote“ teh spisov Matica sedaj še ne more prevzeti, a posamesni oddelki za „Letopis“ so jej po volji.

12) Sl. generalno rediteljstvo „Slavije“ (banke) v Pragi je z dopisom od 25. maja t. l. „Matici“ poslala 100 gld., ki jih je to domoljubno društvo po tukajšnjem svojem zastopniku g. Hribarju „Matici“ darovala. Lepi dar se je hvaležno sprejel.

13) Gospodje pregledovalci društvenih računov za leto 1878. v dopisu 29. avgusta t. l. potrjujejo, da so pri „Matici“ vse v najlepšem redu našli.

14) Gosp. Jan. Sajè, nadučitelj v Šent-Jerneji, je učiteljsko knjižnico v Krškem vpisal v „Matico“, in prosi nekaj knjig v dar tej knjižnici. — Podeli se jej 19 knjig raznega obsežka.

15) Gosp. Kržišnik, poverjenik (ustanovnik) v Ribnici na Štajarskem, tako tudi gosp. L. Hiti (ustanovnik) prosita, da bi se jima prof. Marnova „Hrvatska slovnica“ poslala. — Peticiji se vstreže in po nasvetu g. Robiča se bode vsled §. 5. društvenih pravil vsem ustanovnikom vrh navadnih Matičinih knjig tudi še poslala „Hrvatska slovnica za Slovence“.

16) Gosp. Jos. Lesar vpraša: ali je vas Sušje zapisana med ustanovnike ali med letnike? — Po natančnem pregledu Matičinih knjig po g. Robiču se določi, da vas Sušje je samo letnik.

17) Bukvovez Leyrer v Mariboru piše, da bi rad Matične knjige dobival v zalogo. Pismo se oddá gospodarskemu odseku.

18) Knjigarna braća Jovanovića v Pančovi vpraša: ali bi se jej Matičine knjige ne pripuščale za 30% rabata. (Izjemno za Pančovo se dovoli 30% rabata.)

Po sklepu odborovem, da naj se nekaterim prošnjikom (šolam, društvom itd.) podaré Matičine knjige, je tajništvo poslalo Matičine knjige v dar, in sicer: a) šolski knjižnici v Materiji (18 zvezkov) in b) ljudski knjižnici v Črnicah (21 zvezkov). — Odbor je zahvalna pisma vzel na znanje. (Konec prih.)

Slovansko slovstvo.

* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti v Zagrebu je ravnokar na svetlo dala dve knjigi: ena (letopis akademije) je 49. zvezek „Rada“, — druga pa 11. knjiga „Starin“.

*) Dostaviti je poročilo predsednikovemu o letošnjem „letopisu“ še to, da je, kakor vsacemu letniku, tako tudi letošnjemu dodano: „Bibliografija slovenska leta 1879.“, spisuje Iv. Tomšič, — „Poročilo o delovanji Matičinem leta 1879.“, sestavil A. Praprotnik, in pa „Imenik Matičinih udov“.

Tudi mi smo teh misli, ker dosihmal se vlada ni z nikakoršno asekuranco bavila, ampak asekurance prepuстила ali deželnim zastopom ali pa privatnim društvom ali posamesnim osobam.

Dežela pa gre v prvi vrsti skrb za narodno-gospodarski blagostan, to je, njihova naloga je, skrbeti za to, da se kmetijstvo (Landeskultur) kolikor mogoče v dobrem stanu obdrži, blagostan kmetijstva pa gotovo veliko škodo trpi, če kmetovalcem živina po boleznih pod zlo gré.

Tem večja skrb pa bode morala vprahodnjič kmetovalcem za njihovo, posebno pa še govejo živino zato biti, ker bodo več goveje živine redili v ta namen, da z domačo živino nadomestijo to, kar je zavoljo zaprtih ruskih mej ne bo dohajalo v naše cesarstvo. Takrat bo za vsako živino še bolj škoda, če jo bolezen pobere in gospodar za njo nobenega odškodovanja po zavarovanji ne dobi.

Danes ni namen naš, to reč na dalje razkladati; danes hočemo le naše gospodarje in še posebno kmetijske družbe na to opozoriti, da začno prevdarjati ustanovitve živinskih asekuranc, pri katerih bi tarifa prav majhna bila, če bi vsak posestnik moral svoja živinčeta v asekuranco dati, od katere bi potem, če mu živina pogine, odškodovanje dobil.

Prevdarjajmo tedaj; stvar je velike važnosti!

Deset zapoved za varstvo gozdarstva.

1. Veruj, da vsako drevo in vsak gozd posreduje zvezo z zemljo in podnebnim zrakom in da brez njega iz najrodovitnejše dežele postane mrtva puščava.

2. Ne imenuj po nemarnem vsakega grmovja gozd, temveč skrbí, da se revno grmičevje v občinskih gozdih spremeni v košat gozd.

3. Pomisli, človek, da iz gozda dobivaš prav veliko potrebščin za življenje; pomisli, da je tvoje življenje od zibelke do mrtvaške truge na gozd navezano.

4. Spoštuj gozd in vsako drevo, sadi in goji gozde za svoje sinove, da bo dobro tebi in tvojim potomcem na zemlji.

5. Ne ubijaj nobenega tiča in nobene druge živali, ki pokončuje gozdu škodljive mrčese; uči svoje otroke, da poznajo škodljivce in dobrotnike gozdov in da une pokončujejo, te pa varujejo.

6. Ne omadežuj mladega gozdiča z zasajanjem slabega lesa; uči svoje otroke, da poznajo natorne postave zmerom stanovitne in zasadbo gozdov in njih izrejo zmerom po teh postavah ravnajo.

7. Ne kradi gozdu listja, ne smole, ne živih vej, ne žive skorje in ničesar drugrega, kar gozdno drevo za življenje potrebuje.

8. Ne pričaj po krivem na korist kakemu gozdnemu tatu in ne skrivaj tatvine, ampak vsako gozdno škodo naznani gozdnarjem ali sodniji, da se vsak prestopnik postave primerno kaznuje.

9. Ne polastuj se gozdnih pridelkov svojega soseda in ne jemlji za-se pridelkov občinskega gozda.

10. Ne daj se po sleparjih zapeljati, da bi gozd nezmerno sekal, in ne poslušaj taci, ki gozd ropajo nastilje, ampak pomni, da ti je Bog zato dal pameti, da z gozdom tako skrbno ravnáš, kakor z lastnim zdravjem.

To je deset zapoved za varstvo gozdarstva, ki jih je lepo in resnično česka kmetijska družba razglasila v svojem časniku.

Kmetovalci in gozdarji! vtisnite si jih v glavo in v srce.

Gospodarske novice.

* *Da letošnja žitna letina nikjer*, v celi Evropi ni bila dobra, to je sedaj gotovo, kakor časnik „Luxemb. Annalen“ poroča, le v severni Ameriki je bila bogata. Nesledek te letine je, da se je cena pšenice in rži na vseh velikih trgih sveta za 20 odstotkov podražila. Amerikanski žitni trgovci so tedaj sedaj prav močni in so zadnje tedne ceno žitu kar diktirali.

* *Za jabelka* so kmetovalci v gornjem Avstrijskem letošnjo jesen skupili zopet mnogo denarja. V par tednih so po Donavi spustili proti Dunaji 24 plavij, na katerih je bilo 34 tisoč vaganov jabelk naloženih, vrednih 40 tisoč gold. Sadjereja se tedaj dobro splačuje.

* *Ponarejena jajca*. Neverjetno je, a vendar resnično, da so v Novem Jorku v Ameriki fabrike, katere ponarejajo jajca. Za to ponarejanje imajo dvojne kadí: v enih delajo neko gosto, klejasto in rumeno zmes, to je rumenjaki, — v drugih pa beljaki. Lupine narejajo s pihavnikom, kakor otroci delajo mjlne mehurčike; te dajo v peči posušiti ter jih potem napolnijo najprej z beljakom, potem z rumenjaki in nazadnje spet z beljakom; luknico, skozi katero vlivajo beljak in rumenjaki, zamaše z belim cementom. Tako je umetno jajce gotovo, ki je na videz popolno podobno pravemu, v sebi pa ima ono neprebavljivo in celo zdravju škodljivo zmes, ker, akoravno so posamezni deli te zmesi sami na sebi neškodljivi, je tisti gumi, ki ga za napravo rumenjaka rabijo, zdravju škodljiv.

* *Soja*, nedavno toliko hvalisana, uže zgublja svojo slavo. Na Šlezkem so jo letos v gorskih krajih sadili, pa nikjer ni dozorela; pridelali so nekoliko majhnih zelenih strokov, v katerih ni ne eno zrnice zrelo bilo, čeravno so sojo prav zgodaj sejali.

Znanstvene stvari.

46. odborova skupščina Matice Slovenske

v Ljubljani 29. novembra 1879.

(Konec.)

Na vrsto je potem prišlo poročilo odseka za izdavanje knjig. Tu se pri razgovarjanji o knjigah oglaš posebej odbornik prof. Marn ter pravi: O počitnicah šolskih bil sem v Mariboru in v smislu „Matice slov.“ poprosil prof. Majcigerja, naj pridobi si starejših in mlajših pisateljev slovenskih, da dovršijo leta 1866. objavljeni, leta 1868. uže pričetni, a doslej še ne dovršeni „Slovenski Štajer“. Matica si želi biti dosledna. Po osnovi natisnjeni v 1. snopiču leta 1868. je omenjeno knjigo v 4 razdelkih (dežela, prebivalci, narodno gospodarstvo, zgodovina) sestaviti obljubilo enajst gospodov, a sedaj so v dveh dodelanih snopičih (1. leta 1868., 3. leta 1870.) mož-beseda le štirje. — Drugo veliko delo daje po sklepu svojega odbora „Matica“ na svetlobo, in to je „Slovanstvo“ (po „Naučnem slovníku českém“). Prvi del „Jugoslaveni“, „Slovenci“, „Hrvati“, „Srbi“, „Bolgari“ (spisali Majciger, Pleteršnik, Raič) je bil tiskan leta 1873. „Slovan gre na dan“ — pravijo — naj gre tudi Slovanstvo; zato treba, da more „Matica“ po svoji osnovi napredovati, da prihodnje leto na pr. stopi na svetlo s „Čehi“; Poljake spisuje prof. Wiesenthaler, Ruše obeta prof. Steklasa. — In prof. Majciger, kateri ima Čeha po tej naročbi v delu, je obljubil, da hoče v ta namen delovati, gledé na knjigo „Slovenski Štajer“ pa tudi o „Slovanstvu“ naši Matici dokončno poročati, vsaj do meseca februarja prihodnjega leta.

Dalje poroča prof. Marn, da je knjiga „Prirodopis živalstva s podobami“, katero je po Pokorny-u poslovenil prof. Erjavce in „Matica“ na svetlo dala leta 1872., uže v drugem izdanji pošla do zadnje, zato nasvetuje, da slovenska stvar ne bode trpela, naj Matica misli na novo izdanje „Živalstva“ in se zato obrne najprej zaradi osnove novega izdanja do prevoditelja g. prof. Erjavca in potem ukrene, kar je potreba, da ne bode prepozno, kajti knjiga je solska. Čital sem — pravi prof. Marn naposled — nekatere neugodne opazke o naši Matici (v „Obzoru“ in v „Politiki“), češ, da napreduje manj hvalno mimo hrvatske, in da je nekako vnemarna gledé na Stanko-Vrazovo ilirsko zapustnino. Kar prvo tiče, smo Slovenci res v skromnejših razmerah, a delovanje našega društva, ki je uže mnogo dobrih knjig in lepih zemljevidov na svetlo dala, nikakor ni manj hvalno in manj uspešno; kar pa drugo, naj se poišče in pogleda, v čigavih rokah in kolike vrednosti je, in naj se tudi o tej ostalini v kateri prihodnji skupščini poroča“.

V imenu gospodarskega odseka poroča najprej Matičini blagajnik gospod Ivan Vilhar prav na drobno o nakupu hiše nekdanje „banke Slovenije“.

Po odborovem sklepu 3. aprila t. l. kupila je Matica to hišo za 28.000 gld. s tem pogojem, da vsi stroški in dohodki hiše od 1. junija t. l. pripadajo Matici. Po prepisu hiše na imé „Matice Slovenske“ plačalo se je uže 20.539 gold. 78 kr.

Da se je mogel ta znesek in tudi znesek prepisnih odstotkov z 1071 gold. 33 kr. poplačati, prodale so se nekatere obligacije o času, kedar se je denar potreboval, in sicer vkup za 21.868 gold. 80 kr.

Matici ostaja v lasti sedaj še 12.500 gold. sreberne rente in 100 gold. drž. loter. posojila leta 1860. Potem ko bode še neki dolg poplačan, bode se z banko „Slovenijo“ sklenil konečni račun in bode se jej poplačal znesek, ki jej še gre. Nadrobnemu temu poročilu dodaja gospod blagajnik še to opazko, da hišni dohodki redno prihajajo, in da je hišnih poprav malo, ker je celo lepo poslopje v dobrem stanu. — Odbor je poročilo gosp. blagajnika vzel zadovoljno na znanje in mu soglasno votiral zahvalo za veliki njegov trud.

Dalje se določi, da naj se Matičina hiša na Bregu postavi na prodaj za 12.000 gold.

Ker je gosp. Souvan bolan in gosp. Klun na Dunaji v državnem zboru, se za ključarja začasno postavita gosp. Kržič in gosp. Robič, kateremu se izroči tudi gospodarska skrb Matičinih hiš.

Konečno ukrene odbor, da prihodnja odborova seja bode okoli sv. Pavla (koncem meseca januarija), občni zbor pa po veliki noči (koncem meseca marca tega leta).

Ko predsednik odboru še zagotovilo izreka, da ne zanemarja nobene prilike pozivljati gospode pisatelje in tiskarno na hitro delo, se kmalu dovrši tisek knjig za letošnje leto Matičinim udom namenjenih, sklone proti 8. uri sejo z zahvalo gosp. odbornikom za iskreno skrb, s katero se žrtvujejo slovenskemu znanstvenemu zavodu.

Národno blagó.

II.

Solnce in mesec možkega in ženskega spóla in njuna poroka.

Spisuje Davorin Trstenjak.

Znamenite so antropomorfične predstave o solncu pri starodavnih narodih. Oni so si solnce mislili kot

samostalen planet, zdaj kot možá, in sopet kot ženo. Zraven tega pa so modifikacije solнца in njegove delavnosti dajale povod, da so si solnce mislili kot novorojeno dete (Krak, Krok), katero porašča v zalega fanta, čvrstega junaka (Radogost, Svetovit) in oslabelega starca. (Obširniše govori o tem moja razprava o „Triglavu“.)

Po najstarejih nazorih se solnce in mesec pokazujeta kot otroka nebá, torej kot brata in sestro, velikokrat kot blizanca, dvojčeti enacega spola, pa tudi v zakonski razmeri. Tako sta si Rimljan in Grk v *ἥλιος*-u in Solu v historični dobi solnce mislila možko, mesec pa žensk v *Σελήνη* in „Luna“, pa tudi nahajamo možke forme: *Mhp* in *Lunus*.

V staronemških povestih je Sunne zdaj možkega, in sopet ženskega spóla, poslednjič se solnce zmerom kot žena — „Frau Sunne“, in mesec kot mož — „Her Mân“ očituje. V starošandinavskih pesmah, na primer, v Eddi, se solnce in mesec tudi, kakor pri Grkih kažeta v človeški personifikaciji — kot brat in sestra.

V zakonskih razmerah tudi najdemo solnce pri starodavnih Indih. Savitar (indijski Zeus) dá svojo hčer „Surja“ v zamožtvo Soma — mesecu.

To razmero najdemo tudi pri Litovcih in Rusih, kakor se vidi iz sledeče narodne pesmi:

Oj na rjeci na gosoče,
Tam plavae klenov listok,
Na tom listu napisano

Tri pismečka:

Prve pismo — jasen mjesjac,
Druge pismo — jasne sonce,
Tretje pismo — jasni zori.
Jasni mjesjac — sam gospodar,
Jasne sonce — njego ženka,
Jasni zorki — njego djetki,
Dobri večer!

(glej: Snegirev II, 65. 112).

Po drugih povestih se solnce velí: zlata carica, in njeni mož mesec: Bjel, Bjeljanin (Orest Miller, Opyt, I, 62).

Mesec je toraj dobil imena: Hêr pri Nemcih, radža (rea, kralj) pri Indih, gospodar in knez pri Slovanih; kako, se vidi iz sledečih vrstic ruske narodne pesmi:

Oj mjesjacu — mjesjačenu
Oj mjesjacu — knjazu,
Skaži meně ščiru pravdu
Iz kim jaz se zvjažu?

V staroruščini knjaz znači tudi mladega soproga. Polaci pa naravnost mesec imenujejo *ksiezic* — knezič.

Tudi slovenska narodna pesem omenja te zakonske razmere; zapisal sem jo v svoji rojstni okolici:

Mesec se je ženja,
Sunce si je vzea,
Svatevce so bile
Svetle zvezdice.

Za starešino pride
Sam nebeski oče,
Bosmane prinese
Sam presveti Ivan,
Igrei so bili:
Vsi nebeski ptiči.
Za kopjaša pride
Lepi mladi Zorko,
Gibanice dava
Vsem presvetlim gostom
Mati sveta Anna;
Vsakemu po dvoje,